

Co-funded by
the European Union

INCLUDED

„Įtraukiojo užimtumo skatinimas diegiant atviras inovacijas GLAM sektoriuje“

4.1 – INCLUDED „Gyvosios laboratorijos“ vadovas

Parengė VINCO

Finansuoja Europos Sąjunga. Tačiau išreikštos nuomonės ir nuomonės yra tik autoriaus (-ių) ir nebūtinai atspindi Europos Sąjungos ar OeAD-GmbH nuomonę. Nei Europos Sąjunga, nei pagalbą suteikusi institucija negali būti už juos atsakinga.

Turinys

1. Apie projektą.....	3
1.1 Darbo paketas Nr. 4 – įtraukiojo užimtumo centrai GLAM sektoriuje	3
1.2 „Gyvosios laboratorijos“ svarba projektui.....	4
1.3 Pagrindiniai rodikliai	4
2. „Gyvosios laboratorijos“	5
2.1 „Gyvosios laboratorijos“ apibrėžimas	5
3. Kaip įsteigti „Gyvąsias laboratorijas“	7
3.1 Pasiruošimas	7
3.2 Bendras kūrimas „Gyvosiose laboratorijose“	10
3.3 Vaidmenys valdant „Gyvąsias laboratorijas“	11
3.4 „Gyvosios laboratorijos“ veikiantieji asmenys.....	12
3.5 Problemų sprendimas	13
3.6 Kliūčių apibrėžimas	14
4. „Gyvosios laboratorijos“ paleidimas.....	16
4.1 Bendros sesijos	16
4.2 Dalyvaujantieji seminarai	16
5. „Gyvosios laboratorijos“ ir socialinė įtrauktis	18
5.1 SYNCLUSIVE	18
5.2 P-Will	20
6. Šablonai INCLUDED „Gyvosioms laboratorijoms“	21
Šaltiniai	24

1. Apie projektą

„INCLUDED – Įtraukiojo užimtumo skatinimas diegiant atviras inovacijas GLAM sektoriuje“ yra Erasmus+ projektas, kuriuo skatinama socialinė įtrauktis ir siekiama suteikti daugiau galimybių žmonėms su negalia, ypač turintiems autizmo spektro sutrikimų (ASS), pasitelkiant aktyvų atvirųjų inovacijų požiūrį į įtraukų užimtumą galerijų, bibliotekų, archyvų ir muziejų (GLAM) sektoriuje.

Projektas INCLUDED skirtas žmonių su negalia įdarbinimui GLAM sektoriuje, nes šios kultūros institucijos yra laikomos socialinių pokyčių skatintojomis, todėl jos turėtų rodyti įtraukios visuomenės pavyzdį, formuoti sektoriaus ateitį, taip pat vadovauti visuomenės pokyčiams ir puoselėti socialinę įtrauktį. Žmonės su negalia yra vieni iš tų, kurie pirmiausia pašalinami iš darbo rinkos, o projektas INCLUDED siekia sužlugdyti šią tendenciją, pirmiausia pakeisdamas paradigmą GLAM sektoriuje.

INCLUDED tarptautinį konsorciumą sudaro: Vinco (Austrija), SYNTHESIS CENTRE FOR RESEARCH AND EDUCATION LIMITED (Kipras), Brainplus GmbH (Austrija), ACADEMY OF ENTREPRENEURSHIP ASTIKI ETAIREIA (Graikija), EURELATIONS GEIE (Italija), Asociacija MINTIES BITĖS (Lietuva).

Apsilankykite projekto INCLUDED svetainėje:

<https://included-project.eu>

1.1 Darbo paketas Nr. 4 – įtraukiojo užimtumo centrai GLAM sektoriuje

Darbo pakete Nr. 4 daugiausia dėmesio skiriama perspektyvių centrų, skatinančių įtraukų užimtumą GLAM sektoriuje, kūrimui. Pirmasis šio darbo paketo rezultatas - INCLUDED „Gyvosios laboratorijos“ vadovas, kuriuo siekiama apibrėžti pagrindinius „gyvųjų laboratorijų“ metodo principus, kaip kurti „gyvąsias laboratorijas“ ir praktiškai naudoti jas sprendžiant su socialine įtrauktimi susijusius klausimus.

Vykdamas šio darbo paketo užduotis kiekvienas partneris sukurs tarpdisciplinines „Gyvąsias laboratorijas“, skirtas integraciniam užimtumui GLAM sektoriuje, rengdami nuotolines konferencijas, kurių tikslas - nustatyti galimus būdus, kaip remti įtraukų užimtumą GLAM sektoriuje vietos ir (arba) regioniniu lygmeniu.

Iš pradžių bus nustatyti tikslai ir pagrindiniai siektini rodikliai, kad visi partneriai galėtų pradėti organizuoti savo „gyvąsias laboratorijas“ vietos ir (arba) regiono lygmeniu. Be to, bus paašškintas „gyvosios laboratorijos“ metodas, siekiant užtikrinti, kad visi partneriai mąstyti ir

dirbtų panašiai. Siekiant pabrėžti „gyvųjų laboratorijų“ svarbą, kitoje šio vadovo dalyje bus pateikta keletas konkrečių pavyzdžių. Galiausiai vadove bus pateikti konkretūs būdai, kaip pradėti kurti tinklus ir įkurti „gyvąsias laboratorijas“ partnerių organizacinėje aplinkoje.

1.2 „Gyvosios laboratorijos“ svarba projektui

Vietiniai ir (arba) regioniniai susitikimai „Gyvųjų laboratorijų“ forma bus labai svarbūs siekiant užtikrinti ilgalaikį projekto poveikį ir tvarumą. Kurdamos įtraukiojo užimtumo „gyvąsias laboratorijas“, partnerių organizacijos galės įtraukti tikslines grupes ir užtikrinti, kad projekto rezultatai turės įtakos platesniam organizacijų ratui kiekvienoje šalyje.

Taigi, be konkrečių priemonių ir veiksmų, susijusių su įtraukiojo užimtumu, parengimo, šios „Gyvosios laboratorijos“ ne tik palengvins rezultatų sklaidą, jų panaudojimą ir tvarumą, nes visi projekto rezultatai bus žinomi ir prieinami institucijoms, kurios galės jais naudotis ir pasibaigus projektui.

1.3 Pagrindiniai rodikliai

Registruotų narių skaičius	min. 20 narių vienam partneriui
Suinteresuotųjų šalių, dalyvaujančių Mokymosi visą gyvenimą veikloje, skaičius	min. 25 suinteresuotosios šalys vienam partneriui
Išorės partneriams išsiųstų politikos rekomendacijų ataskaitų skaičius	mažiausiai 30 ataskaitų, išsiųstų vienam partneriui

2. „Gyvosios laboratorijos“

2 skyriuje daugiausia dėmesio skiriama teoriniams aspektams, susijusiems su „Gyvųjų laboratorijų“ koncepcija apskritai ir konkrečiai jų vaidmeniui socialinės įtraukties srityje. Galiausiai bus pateikta keletas konkrečių pasiūlymų ir šablonų, kaip įgyvendinti „Gyvasias laboratorijas“ vietos lygmeniu, siekiant skatinti įtraukiojo užimtumo procesą GLAM sektoriuje.

2.1 „Gyvosios laboratorijos“ apibrėžimas

„Gyvoji laboratorija“ - tai **atviras novatoriškas požiūris į mokslinius tyrimus ir technologinę plėtrą**, kai reali aplinka ir naudotojai įtraukiami į naujų technologijų, produktų ar paslaugų bendrą kūrimą, bandymą ir patvirtinimą, siekiant sukurti tvarų poveikį. „Gyvosios laboratorijos“ atsirado kaip priemonė, padedanti sumažinti esamą atotrūkį tarp novatoriškų sprendimų ir realių galutinių naudotojų poreikių. Todėl „gyvosios laboratorijos“ atsisakė tradicinės laboratorijos aplinkos ir atsivėrė realiai aplinkai, kad kartu su galutiniais vartotojais kurtų vertingas inovacijas, kurios atitiktų jų poreikius. (healthcarelivinglab.cat, 2022 m.)

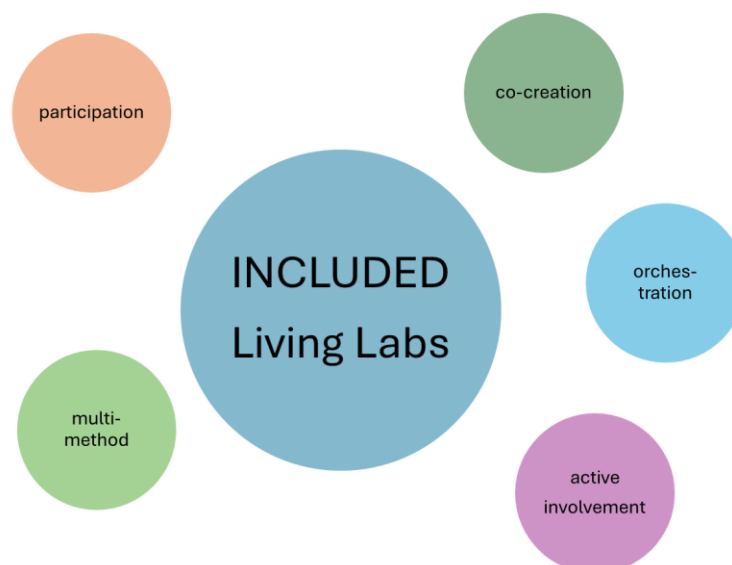
XX a. septintajame dešimtmetyje Skandinavijoje pirmą kartą buvo pradėtas taikyti kooperatyvinis dizainas, kuriame dalyvavo ir vartotojai. Devintajame dešimtmetyje šis metodas pradėtas taikyti visoje Europoje, o IT priemonės pradėtos naudoti socialiniams eksperimentams realioje aplinkoje. Galiausiai miestuose pradėtos įgyvendinti skaitmeninės iniciatyvos, kuriomis siekiama sujungti piliečius, įmones ir politikos formuotojus. Ši koncepcija paskatino sukurti „gyvųjų laboratorijų“ koncepciją, kurią 1999 m. pirmą kartą paskelbė MIT PlaceLab fondas. Tai buvo atspirties taškas skatinant atvirąsias inovacijas naujajame tūkstantmetyje. Nuo tada „Gyvosios laboratorijos“ laikomos į vartotoją orientuotomis atviromis inovacijų ekosistemomis, kurių tikslas - glaudžiai sujungti galutinius vartotojus ir inovacijas, kad būtų sukurti vertingi sprendimai. (healthcarelivinglab.cat, 2022 m.)

„Gyvosios laboratorijos“ iš esmės yra platforma, kurioje tyrėjai, įmonės, viešosios įstaigos, naudotojai ir daugelis kitų bendradarbiauja kurdami prototipus ir vertindami sprendimus realiomis sąlygomis. „Gyvosios laboratorijos“ veikia kaip **įvairių suinteresuotųjų šalių tarpininkai** ir gali būti steigiamos siekiant remti inovacijas įvairiose srityse, pavyzdžiui, sveikatos ir gerovės, kultūros, socialinių inovacijų, socialinės įtraukties, švietimo ir daugelyje kitų. (Europos gyvųjų laboratorijų tinklas. enoll.org. 4.3.2024)

Todėl „Gyvosios laboratorijos“ yra metodinė, technologinė ir erdvinė sistema, kurioje sukuriama tam tikra reali aplinka, daug dėmesio skiriant į vartotoją orientuotiems tyrimams ir dizainui. „Gyvosios laboratorijos“ turėtų padėti rasti pragmatiškus sprendimus, pakeitimus ir kompromisus, kurie turėtų įtakos realiam gyvenimui. (Pentzold/Rothe/Bischof, 2023)

INCLUDED projekte kuriant „Gyvąsias laboratorijas“ daugiausia dėmesio skiriama **įtraukiamam užimtumui GLAM sektoriuje** vietos ir (arba) regioniniu lygmeniu **remti**. Šios tarpdisciplininės ekspertų grupės turėtų veikti kaip į ateitį orientuoti centrai ir rengti bendras strategijas ir priemones, skatinančias įtraukį užimtumą. **Bendra vertė visiems dalyvaujantiems subjektams** yra raktas į sėkmę.

Kaip parodyta **1 paveikslėlyje**, įgyvendinant „gyvąsias laboratorijas“ reikia atsižvelgti į keletą pagrindinių aspektų, kad būtų įtraukta kuo daugiau suinteresuotųjų šalių ir pasiektas kuo didesnis poveikis. Svarbiausias sėkmės veiksnys yra kuo daugiau **dalyvaujančių** šalių ir bendras darbas. INCLUDED projekte daugiausia dalyvaus institucijos, teikiančios pagalbą įvairių mokymosi ar raidos sutrikimų turintiems žmonėms, ir viešosios politikos formuotojai (pvz., savivaldybės). Dėl duomenų privatumo ir siekiant išvengti stigmatizavimo, bus bendraujama su neįgaliaisiais, tačiau jie neprivalo dalyvauti tikslinėse grupėse. Projekto partneriai patys atliks **valdymą**, planuodami ir įgyvendindami skirtingus formatus **įvairių metodų** aplinkoje, kad visi grupės nariai galėtų bendrai kurti plenarinėse ir mažesnių fokus grupių sesijose - virtualiose ir dalyvaujant gyvai. Galiausiai grupės vadovai skatins **aktyvų** visų narių **dalyvavimą**, kad būtų pasiekta rezultatų, turinčių didelį poveikį įtraukiam užimtumui GLAM sektoriuje vietos ir (arba) regioniniu lygmeniu.

1 pav. Pagrindiniai „gyvųjų laboratorijų“ įgyvendinimo aspektai (2024)

Šiame sakinyje apibendrinamas „gyvųjų laboratorijų“ metodas, taikytas projekte INCLUDED:

„Gyvosios laboratorijos“ - tai inovacijų ir plėtros aplinka, kurioje naudotojai (pusiau) realiomis sąlygomis susiduria su naujais IRT sprendimais ir kurioje atliekami vidutinės trukmės ar ilgalaikiai tyrimai, skirti naujoms [...] inovacijų galimybėms įvertinti.“ (Foelstad, 2008)

3. Kaip įsteigti „Gyvasias laboratorijas“

(ACSELL, n.d.)

Steigiant ar kuriant „gyvą laboratoriją“, reikia atsižvelgti į kai kurios pagrindinius elementus, kuriuos galima apibūdinti taip:

1. Apibrėžti ekosistemą

Pirmiausia reikia apibrėžti „gyvųjų laboratorijų“ ekosistemą, o galimus pagrindinius partnerius nustatyti atlikus paprastą dokumentinį tyrimą. Šie pagrindiniai partneriai turi padėti atitinkamos laboratorijos naudotojams ir klientams. „Gyvosios laboratorijos“ ekosistemą galima apibrėžti kaip naudotojų skatinamą atvirą inovacijų bendradarbiavimą tarp keturių pagrindinių dalyvių grupių.

- Viešieji subjektai (t. y. valdžios institucijos, sveikatos priežiūros paslaugų teikėjai, ligonių kasos ir kt.)
- Privatūs subjektai (t. y. ekonomikos subjektai, privatūs sveikatos priežiūros paslaugų teikėjai, draudimo bendrovės, dideli tinklai ir (arba) kooperatyvai ir kt.)
- Žinių institucijos (t. y. universitetai, ekspertų centrai ir kt.)
- Galutiniai naudotojai ir (arba) žmonės (t. y. piliečiai, sveikatos priežiūros specialistai, slaugos personalas ir kt.)

2. Strateginio plano kūrimas kartu su suinteresuotais šaliais

Atlikus parengiamąjį darbą ir nustačius ekosistemą bei sąlygas gyvą laboratorijai įkurti, svarbu kartu su konkrečiais suinteresuotais subjektais sukurti tvirtą strateginį planą. Šiame etape apibrėžiama pačios „gyvosios laboratorijos“ koncepcija ir sistema. Tai apima šiuos aspektus: misijos nustatymą, strateginių ir veiklos tikslų aprašymą, „gyvosios laboratorijos“ vadovus, apimtį ir pagrindinę būsimą veiklą. Kuriant „gyvą laboratoriją“ būtina atsižvelgti į infrastruktūrą ir vietą!

Šio etapo pradžioje rekomenduojama atlikti šias užduotis:

3.1 Pasiruošimas

(oPEN Lab, 2023)

Kuriant gyvą laboratoriją, būtina apgalvoti, *kas, kodėl, kaip* ir *kokią* struktūrą norite sukurti.

- Kas: apsvastykite įvairius „gyvosios laboratorijos“ vidaus komandos vaidmenis. Įrodyta, kad tarpdisciplininis bendradarbiavimas skatina inovacijas. „Gyvosios laboratorijos“ komandą galėtų sudaryti tokie vaidmenys kaip „gyvosios laboratorijos“ vadovas, projekto vadovas, bandymų vadovas, grupės vadovas, žmonių sąveikos specialistas ir komunikacijos specialistas.

- Kodėl: sukurkite bendrą „Gyvosios laboratorijos“ viziją ir misiją, apgalvokite jos vertybes, tikslus ir uždavinius.
- Kaip: apima taisykles, procesus, metodus ir priemones, naudojamas sprendimams kurti. Bendro kūrimo procesui palengvinti sukurta daugybė priemonių, kurių daugelis išvardytos kituose skyriuose.
- Kas: siekiama apibrėžti įvairias „Gyvuųjų laboratorijų“ sritis, projektus ir veiklą. INCLUDED atveju sritys galėtų būti, pavyzdžiui, specialusis ugdymas, švietimas apskritai, viešasis administravimas, kultūros įstaigos, neįgaliųjų asociacijos ir kt.

INCLUDED „Gyvuųjų laboratorijų“ tikslas - remti įtraukijį užimtumą GLAM sektoriuje vietos ir (arba) regiono lygmeniu.

Suinteresuotųjų šalių atrankos kriterijai:

a. **Pridėtinės vertės patirtis:** Suinteresuotoji šalis turėtų turėti atitinkamos patirties ir gebėti prisidėti prie esamų aplinkybių gerinimo ir socialinės įtraukties kliūčių šalinimo, taip pat suteikti pridėtinės vertės vietas, regioniniame ir nacionaliniame kontekste.

b. **Bendro kūrimo žinios:** Rekomenduojama, kad dalyvaujančios suinteresuotosios šalys turėtų praktinės patirties, kaip mokymas ir veikla gali būti kuriami, plėtojami ir įgyvendinami bendradarbiaujant, kad būtų skatinama bendra kompetencija, įgaliojimai ir atsakomybė už sprendimus ir veiksmus.

c. **Įsipareigojimai:** Įsipareigojimas laikytis „Gyvosiose laboratorijose“ nustatytos projekto apimties ir tikslų. Suinteresuotoji šalis turėtų padėti užtikrinti, kad tikslinių grupių išreikšti poreikiai būtų pripažinti ir patenkinti, kad ištekliai būtų veiksmingai paskirstyti ir kad tikslinės grupės aktyviai dalyvautų bendrai kuriant ir vykdant numatytą veiklą.

d. Komunikacijos **veiksmingumas ir įgyvendinamumas:** Suinteresuotosios šalys nustato veiksmingo bendravimo standartą, kuris yra įmanomas ir naudingas žmonėms bei bendruomenėms ir yra veiksmingiausia priemonė konkrečiai problemai, kurią spręs „Gyvosios laboratorijos“.

e. **Socialinės įtraukties ir įvairovės klausimai:** Suinteresuotosios šalys turi parodyti, kaip sprendžiami įvairovės ir socialinės įtraukties klausimai, taip pat kaip jų aptarnaujamos, tikslinės grupės galėjo pagerinti savo gyvenimo kokybę dėl suinteresuotosios šalies institucijos požiūrio.

1. Rasti kontaktus

Po „minčių lietaus“ reikia atlikti intensyvią tyrimą internete, kad nustatytumėte visus reikalingus kontaktus vietos ir regiono lygmeniu, kurie atitinka nurodytas tikslines grupes.

Yra trys skirtingi kontaktų tipai, ir nors iš pradžių galite pradėti nuo artimiausių kontaktų, galiausiai į tinklą įtrauksite visų trijų tipų kontaktus:

- **Karštas kontaktas:** asmuo/organizacija, kurį/kurią gerai pažįstate ir su kuriuo/kuria sieja tiesioginis ryšys.
- **Šiltas kontaktas:** asmuo/organizacija, su kuria jus sieja ryšys, bet jūs galite jų asmeniškai nepažinti.
- **Šaltasis kontaktas:** asmuo/organizacija, su kuria nesate susiję.

Šiame etape labai svarbus vaidmuo tenka suinteresuotųjų šalių žemėlapiui sudarymui, o šio etapo rezultatas - galimų suinteresuotųjų šalių ir (arba) dalyvių, su kuriais reikia susisiekti, sąrašas.

2. Pasirinkite susisiekimo būdą (naudokite parengtas apklausos formas!)

- El. paštas
- Skambučiai telefonu
- Susitikimai internetu
- Asmeniniai susitikimai
- Dalyvavimas renginiuose, susijusiuose su projekto temomis.

3. Pasirengimas nuotoliniams seminarams

- Suplanuokite pagrindines temas, kurios bus aptariamose nuotoliniuose seminaruose.
- Apibrėžkite konkrečius klausimus, į kuriuos būtų galima įtraukti narius.
- Paruoškite trumpą pristatymą, kuriame pristatysite save ir projektą.
- Jei reikia, kreipkitės į išorės specialistus.

4. Nuotolinių seminarų vedimas

- Keliais žodžiais paaiškinkite projektą ir jo tikslus.
- Pabrėžkite tarpdisciplininio bendradarbiavimo poreikį.
- pabrėžkite dalyvavimo „Gyvosios laboratorijos“ veikloje naudą ir jos poveikį įtraukiam užimtumui.
- Pasistenkite kartu apibrėžti tolesnes priemones ir nustatyti konkrečias tolesnių veiksmų priemones.
- Dokumentuokite seminarą su ekrano nuotraukomis.

5. Tolesni veiksmai

- Susisiekite su kiekviena suinteresuotąja šalimi, su kuria bendraujate.
- Kai su žmogumi susitinkate pirmą kartą, turite 48 valandas, per kurias galite su juo susisiekti, kol jis jus visiškai pamirš.
- Susisiekite su jais, padėkokite už bendradarbiavimą ir išreikškite, kad jums malonu, jog jie yra jūsų tinkle.
- Periodiškai palaikykite ryšį ir informuokite juos apie projekto eigą, tačiau nepersistenkite.

3.2 Bendras kūrimas „Gyvosiose laboratorijose“

INCLUDED „Gyvosiose laboratorijose“ bendras kūrybos procesas gali būti susijęs su bendru procesu, mąstysenos ir principų kūrimu. Jame numatoma:

- dalijimasis žiniomis ir įtaka
- pirmenybės teikimas bendradarbiavimui
- įvairių minčių pasidalijimo priemonių panaudojimas
- gebėjimų ugdymas.

Vadovaujantis minėtais keturiais principais, siekiama bendrai kurti, planuoti, atrasti, pristatyti, vertinti ir taip bendradarbiauti (McKercher, K. A. (2020)).

Konceptualus ir metodologinis pagrindas, taip pat projekto tikslai ir veikla bus aiškiai ir tiesiogiai perduodami suinteresuotosioms šalims, naudojantis 2 ir 3 darbo paketų parengtais ištekliais ir rezultatais. Taip bus užtikrintas nuoseklus požiūris į tikslingos mokslinių tyrimų veiklos bendro kūrimo procesą. Taip bus užtikrinta, kad kiekvienas dalyvis visuose specialiai parengtuose bandomuosiuose projektuose naudotų tą pačią teorinę ir metodologinę sistemą.

Bendras išteklių kūrimas:

Bendro kūrimo įrankiai <https://unalab.enoll.org/>

Socialinių ir kūrybinių MED bendruomenės priemonių rinkinys <https://talía.enoll.org/>

Bendrojo kūrimo priemonių rinkinys <https://siscodproject.eu/wp-content/uploads/2019/09/toolkit-27092019-1.pdf>

3.3 Vaidmenys valdant „Gyvosias laboratorijas“

(oPEN Lab, 2023)

Naujos „Gyvosios laboratorijos“, kaip ir projekte INCLUDED, sukūrimas reikalauja apibrėžti tam tikrus vaidmenis. Žinoma, galima sujungti vaidmenis, ypač kai „Gyvoji laboratorija“ yra maža ir ankstyvame etape, kaip INCLUDED projekte.

„Gyvosios laboratorijos“ vadovas

Vadovauja kasdieni „Gyvosios laboratorijos“ veiklai, rengia projektus, užtikrindamas, kad „Gyvoji laboratorija“ būtų prižiūrima, efektyviai ir tvariai naudojama numatytiems naudotojams, ir kuria vertę suinteresuotosioms šalims. Yra „Gyvosios laboratorijos“ strategijos iniciatorius ir saugotojas.

Projektų vadovas

Atsakingas už visos „Gyvosios laboratorijos“ valdymą. Atsakingas už projekto planavimą, pirkimus ir vykdymą, nustatant apibrėžtą apimtį, pradžios ir pabaigos datą. Šis asmuo paprastai dirba „Gyvojoje laboratorijoje“ ir potencialiai gali apimti kitas vidaus funkcijas.

Skiriamasis vadybininkas

Įdarbina piliečių, naudotojų ir kitų bandymų ir vertinimo veikloje dalyvaujančių subjektų grupę ir bendrauja su ja. Jis yra atsakingas už naudotojų, kurie dalyvaus procese, nustatymą ir bendravimą su jais (kartu su sąveikos su žmonėmis specialistu). Jie planuoja ir koordinuoja sąveiką su grupe ir komunikacijos vadybininku tarp suinteresuotųjų subjektų ir bandomųjų projektų veiklos, taip pat yra atsakingi už suinteresuotųjų subjektų valdymą, piliečių įtraukimą / informavimą ir bendrą kūrimą.

Bandymų vadybininkas

Padedą įgyvendinti ir išbandyti „Gyvojoje laboratorijoje“ kuriamą inovaciją, taip pat planuoja, koordinuoja ir įgyvendina realaus pasaulio eksperimentus, orientuotus į naudotojus, ir koordinuoja kitų vaidmenų (novatorių, naudotojų ir projekto vadovo) sąveiką.

Žmogaus sąveikos specialistas arba tyrėjas

Atsakingas už įvairių į vartotoją orientuotų žmogaus sąveikos metodų rezultatų analizę, inovacijų proceso planavimą, koncepcijų ir principų kūrimą, poreikių nustatymo tyrimus, bandymus ir vertinimus, taip pat sprendimo išbandymą realiomis sąlygomis prieš jį įgyvendinant.

Komunikacijos specialistas

Atsakingas už komunikaciją apie „Gyvosios laboratorijos“ veiklą, pavyzdžiui, socialiniuose tinkluose arba „Gyvosios laboratorijos“ svetainėje. Jo darbas valdyti vidinę ir išorinę komunikaciją, rengti ir vykdyti strateginius komunikacijos planus. Tikslas - užtikrinti veiksmingą informacijos srautą tarp „Gyvosios laboratorijos“ ir įvairių suinteresuotųjų grupių.

3.4 „Gyvosios laboratorijos“ veikiantieji asmenys

(oPEN Lab, 2023)

„Gyvosiose laboratorijose“ įvairios suinteresuotosios šalys bendradarbiauja tarpdisciplininėse grupėse, kad aptiktų ir apibrėžtų naujoviškus sprendimus. Todėl „Gyvosios laboratorijos“ narius galima suskirstyti į kelias grupes:

Naudotojai

Jie yra atitinkamos „gyvosios laboratorijos“ „klientai“, kurie ja naudosis kurdami inovatyvius sprendimus.

Įgalintojai

Šie asmenys yra labai svarbūs teikiant išteklius, pavyzdžiui, viešojo administravimo ar savivaldybių darbuotojai. Jie yra labai svarbūs „Gyvosios laboratorijos“ veiklai palaikyti.

Teikėjai

Paslaugų teikėjai gali būti mažos įmonės arba švietimo įstaigos, teikiančios infrastruktūrą arba paslaugas, kurios bus naudojamos „gyvosios laboratorijos“ veikloje.

Mokslininkai

Tai turėtų būti didžiausia grupė, kuriai atstovaujama „Įtrauktose gyvose laboratorijose“, nes jie generuoja ir struktūruoja „Gyvosios laboratorijos“ žinias. Daugiausia tai bus švietimo ar kultūros įstaigų arba asociacijų, teikiančių paslaugas darbo rinkoje arba remiančių neįgaliuosius, darbuotojai.

Galiausiai, tarpdisciplininis bendradarbiavimas daugiausia priklauso nuo heterogeninių darbo grupių, kurios kartu dirba ieškodamos galimybių **remti įtraukuj užimtumą GLAM sektoriuje**.

3.5 Problemų sprendimas

(oPEN Lab, 2023)

Pirmasis bet kokio „Gyvosios laboratorijos“ projekto žingsnis - suprasti problemą ar iššūkį. Tai atliekama įsijaučiant į naudotojus, integruojant suinteresuotąsias šalis ir nustatant kliūtis. Tai, kokį metodą ar priemonę naudosite, priklausys nuo uždavinio.

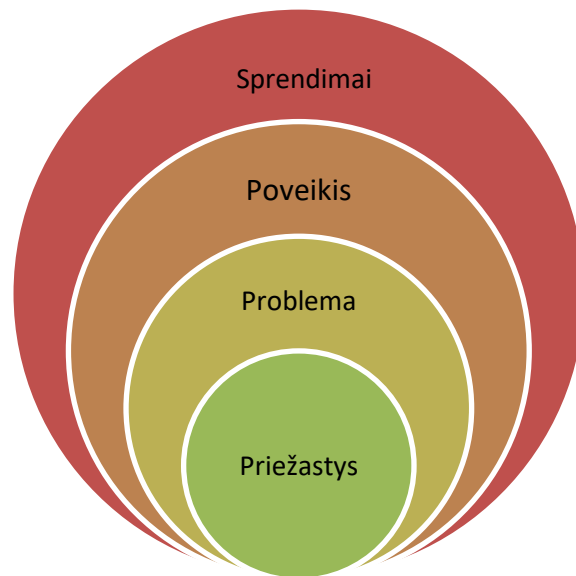
INCLUDED „Gyvosiose laboratorijose“ problema yra nepakankamas mokymosi ir (arba) raidos sutrikimų turinčių žmonių, daugiausia priklausančių ASS spektrui, atstovavimas GLAM sektoriuje.

Problemų medis

Vadinamasis „problemų medžio metodas“ yra įprastas problemų analizės modelis, leidžiantis struktūrizuoti ir ypač išsamiai atvaizduoti problemas, atsižvelgiant į skirtingus aspektus, kurie sukelia problemas ir lemia skirtingas pasekmes.

Naudojant šį metodą reikia atlikti šiuos veiksmus:

- Pirmiausia svarbu apibrėžti problemą ir ją išdėstyti medžio centre - kamienas simbolizuoja pagrindinę problemą.
- Tuomet šaknų erdvėje įrašykite įvairias pasirinktos problemos priežastis, galvodami apie politines, socialines, technines ir kitas galimas priežastis.
- Į lapus ir šakas įrašykite problemos poveikį arba pasekmes.
- Baigus kurti pirmąjį medį, galima pasirinkti vieną iš linijų (priežastis - problema - pasekmė) ir kurti mažesnius medžius pagal pasirinktą liniją.

2 paveikslėlis: Problemų medžio modelis (žiūrėti oPEN Lab, 2023)

3.6. Kliūčių apibrėžimas

(oPEN Lab, 2023)

Prieš pradėdami bendrą darbą ir plėtojant problemų sprendimo idėjas, svarbu apibrėžti kliūtis ir būdus, kaip jas įveikti.

Kliūtys gali būti:

- Politinės
- Ekonominės
- Socialinės
- Technologinės
- Ekologinės
- Teisinės.

Didesniu lygmeniu galima geriau suprasti dalyvavimo ir veiksmų paskatas ir kliūtis, naudojantis kliūčių priemone, kad būtų galima sugalvoti, kaip pašalinti kliūtis ir palengvinti teigiamą praktiką arba pridėti kliūčių, kad sumažėtų neigiama praktika.

Kitame puslapyje pateiktas šablonas turėtų padėti jums aptikti esamas kliūtis jūsų INCLUDED „Gyvojoje laboratorijoje“.

Kliūčių sąrašo sudarymas

Politinės	Ekonominės	Socialinės
Technologinės	Ekologinės	Teisinės

1 lentelė: Kliūčių sąrašas

4 „Gyvosios laboratorijos” paleidimas

Atlikus visas parengiamąsias užduotis, metas pradėti pirmąsias sesijas su grupės nariais.

4.1 Bendros sesijos

Pateikiame keletą patarimų, kaip rengti bendras sesijas:

- Prieš sesiją nepamirškite patikrinti visų skaitmeninių įrenginių, ypač skirtų hibridiniams renginiams, įskaitant garso aparatūrą ir pagalbinę programinę įrangą, pvz., „mentimeter” ir „miro”.
- Pagalvokite apie palengvinimui skirtą medžiagą, parenkite kontrolinį sąrašą ir patikrinkite, ar viskas paruošta.
- Paruoškite dalyvių sąrašą, paskirstykite pagrindinius vaidmenis seminare, informuokite dalyvius, jei jiems reikėtų ką nors pasiruošti.
- Paruoškite darbotvarkę ir pasidalykite ją su dalyviais prieš sesiją.
- Užtikrinkite siūlomos veiklos įvairovę.
- Prieš užsiėmimą patikrinkite visą pagalbinę medžiagą (rašymo priemonės, pieštukus, popierius, lenteles).
- Bendras projektavimas reiškia, kad reikia kurti kartu > užtikrinkite, kad turėtumėte daugiau laiko bendrai veiklai, o ne konferencijų tipo „vienas su daugeliu” veiklai.
- Suplanuokite įvairių tipų sesijas: vienas su daugeliu (pvz., trumpas įvadas, taisyklių paaiškinimas, sesijos rezultatų pristatymas), individualiai (pvz., „minčių lietus”), mažose grupėse (pvz., idėjų kūrimas ir klasifikavimas, suinteresuotųjų šalių žemėlapių sudarymas).
- Sugalvokite žaidimų sesijos pradžiai (galite naudoti jau esamus arba susikurti savus, tinkamus konkrečiai sesijai).

4.2 Dalyvaujantieji seminarai

Taip pat galima rengti dalyvaujamuosius seminarus. Norėdamos sutelkti, bendrai kurti sprendimus, įtraukti ir įgalinti įvairius dalyvius, „Gyvosios laboratorijos” turėtų žinoti, kaip organizuoti ir valdyti tokius seminarus.

Pateikiame keletą patarimų, apie ką reikėtų pagalvoti:

- Ieškoti pusiausvyros tarp informacinės ir praktinės dalių.
- Padėti žmonėms jaustis patogiai, sukurti draugišką aplinką.
- Skatinti žmones dalytis informacija, idėjomis, rūpesčiais, žiniomis.
- Aktyvaus mokymosi rėmimas.
- Padėti žmonėms veiksmingai bendrauti.
- Grupės dinamikos valdymas.
- Praktinis ir aktualus seminaras.
- Kviesti dalyvius prisiimti atsakomybę už mokymosi ir dalijimosi procesą.

Dalyvaujamyj seminarų vedėjai užtikrina, kad visi turėtų lygias galimybes dalyvauti. Aktyviai klausydamiesi ir gerai užduodami klausimus, jie turėtų parodyti, kad kiekvieno asmens indėlis yra vertingas. Skatindami diskusijas ir keitimąsi nuomonėmis, vedėjai padeda dalyviams ugdyti bendravimo įgūdžius. Organizuojant praktinį seminarą svarbu mąstyti pagal principą „prieš - per - po“.

Reikėtų užduoti sau šiuos klausimus:

- Koks yra pagrindinis seminaro tikslas (pasirinkite atitinkamas priemones)?
- Kas dalyvaus? Kiek žmonių dalyvaus? Kokias suinteresuotųjų šalių grupes reikia įtraukti?
- Kur vyks seminaras?
- Kiek laiko turėtų užtrukti?
- Kiek reikia tarpininkų? Kokie jų vaidmenys?
- Kas dar galėtų dalyvauti, organizuoti, padėti?
- Kokie metodai ir priemonės bus naudojami dalyvaujamojoje veikloje?
- Kiek tai kainuos ir kaip bus mokama?
- Kokia bus programa? Kaip ji prasidės? Kaip apie ją informuoti dalyvius?
- Kokie, visuomenės nuomone, yra geriausi komunikacijos kanalai?
- Kokios kalbos bus naudojamos?
- Kaip ir kas valdys logistiką? Ar reikia papildomų pagalbinių darbuotojų?
- Ką reikėtų išsiųsti dalyviams prieš seminarą? Po seminaro?
- Kokios medžiagos (vaizdinės, garso ir kt.) reikės seminaro metu?
- Kokios techninės įrangos reikia?
- Kokie galėtų būti seminaro rezultatai (rašytinis tekstas, pranešimai, garso ir vaizdo įrašai ir pan.)? Kas bus atsakingas už šiuos rezultatus, kaip jie bus perduodami ir kam?
- Kokie bus tolesni veiksmai po seminaro?

Įvertinus visus šiuos aspektus, INCLUDED „Gyvyjū laboratorijū“ organizavimas bus įdomus ir naudingas visiems dalyviams. Galiausiai jūsup bendros pastangos bus naudingos įtraukiojo užimtumo vietos ir (arba) regiono bendruomenei.

5. „Gyvosios laboratorijos” ir socialinė įtrauktis

Toliau pateikti pavyzdžiai turėtų padėti suprasti, kaip gali veikti „gyvosios laboratorijos” socialinės įtraukties ir įtraukiojo verslumo srityje, ypač įgyvendinant Europos projektus.

5.1 SYNCLUSIVE

SYNCLUSIVE - tai mokslinių tyrimų ir inovacijų projektas, kurio metu išbandomas ir tiriamas novatoriškas, integralus ir tarpdisciplininis sisteminis požiūris, skirtas skatinti pažeidžiamų grupių įtrauktį į darbo rinką. Projektą vykdo šešiolika mokslinių tyrimų, akademinų ir suinteresuotųjų organizacijų bei MVĮ visoje Europoje. Pagrindinė mokslinių tyrimų metodika - „Gyvosios laboratorijos”.

Įgyvendintos keturios „Gyvosios laboratorijos”:

Amersfoort - Nyderlandai

Amersforto darbo rinkos regione yra didelis, bet stabilus bedarbių skaičius. Tuo pat metu daugeliui Amersforto regiono darbdavių vis sunkiau rasti pajėgių darbuotojų.

Pagrindinės pažeidžiamos grupės, dalyvaujančios „Gyvojoje laboratorijoje”, yra jauni bedarbiai, kurie nedirba ilgiau nei vienerius metus, turi mažai darbo patirties arba jos neturi, dažnai yra migrantai, turi negalią arba lėtinę sveikatos būklę.

„Gyvąją laboratoriją” sukūrė ir įgyvendina TNO, Amersforto savivaldybė ir Tilburgo universitetas.

Sofija - Bulgarija

55 metų ir vyresnės moterys susiduria su keletu sunkumų patekdamos į darbo rinką. Be kita ko, šių moterų skaitmeninių įgūdžių lygis yra žemas (29 proc., palyginti su 58 proc. ES, DESI 2020), o dalyvavimo suaugusiųjų mokymosi procese lygis yra žemiausias ES (2 proc., palyginti su 11 proc. ES, ES darbo jėgos tyrimas).

55+ moterys yra pagrindinė pažeidžiama grupė, kuri dalyvauja „Sofija Gyvoji laboratorija”.

„Gyvosios laboratorijos” projektą parengė ir įgyvendina Sofijos plėtros asociacija ir ARC fondas.

Kokkola - Suomija

Norint užtikrinti tvarią ekonominę gerovę senėjančioje darbo rinkoje, svarbu į darbo rinką įtraukti daugiau žemos kvalifikacijos žmonių. Ilgalaikių bedarbių dalis padidėjo ir išliko didelė (Suomijos statistika, 2019 m.; OECD 2020 m.), tačiau nemaža dalis šios grupės žmonių norėtų ir gali grįžti į darbą.

Co-funded by
the European Union

Pagrindinės pažeidžiamos grupės, dalyvaujančios „Gyvoje laboratorijoje“, yra ilgalaikiai bedarbiai (ilgiau nei vienerius metus) arba asmenys, kurių nedarbo laikotarpiai kartojasi.

„Gyvąją laboratoriją“ sukūrė ir įgyvendina FIOH ir Kokkolas miestas.

Portugalija

Daugeliui jaunų žmonių susirasti tvarų darbą trukdo tai, kad jie neturi galimybių gauti tinkamos informacijos, patarimų, ryšių, paramos arba dėl diskriminacijos. Nedarbingų jaunų žmonių skaičius yra didelis (18-24 m. - 13 proc.). Neproporcingai didelė tikimybė, kad bedarbiais taps jauni žmonės iš nepalankios aplinkos ir tam tikrų etninių mažumų.

„Gyvoji laboratorija“ bus skirta jauniems bedarbiams (iki 30 metų amžiaus), kurie susiduria su sunkumais įsitraukdami į darbo rinką ir kuriems trūksta techninių ir elgesio įgūdžių, kad galėtų įsidarbinti.

„Gyvosios laboratorijos“ projektą rengia ir įgyvendina ISCTE, REDO, PACT, IEFP, „TermCerto“ ir LAO.

Šaltinis: <https://synclusiveproject.eu> (4.3.2024)

5.2 P-Will

Pagrindinis Platforma Darbas Įtrauktis Gyvoji laboratorija (angl. Platform Work Inclusion Living Lab, P-WILL) **tikslas** - sukurti visos Europos tarpdisciplininį ir tarpdalykinį suinteresuotųjų šalių tinklą, apimantį politikos formuotojus, pramonės lyderius, pilietinės visuomenės organizacijas, dizainerius, mokslininkus ir pagrindines tarptautinio lygmens iniciatyvas, kad būtų skatinamas alternatyvių scenarijų, susijusių su platformos darbu, plitimas.

P-WILL propaguoja PE kryžminę lyčių perspektyvą ir įtrauktį didinant gerovę, ekonominių teisingumą ir tradiciškai atskirtų kolektyvų (TEC) teises, kartu suderinant PE su ES socialinių teisių ramsčiu ir DVT.

P-WILL tikslai:

- Aptarti ir kritikuoti dabartinius diskurso apie darbą platformose elementus, įtraukiant tarpsektorinį feministinį požiūrį ir siūlant turtingesnį ir platesnį šio reiškinio apibrėžimą.
- Skatinti tarpdisciplininį socialinį ir techninį požiūrį į fizinį lavinimą.
- Geriau suprasti su COVID-19 susijusios PE plėtros poveikį tradiciškai atskirtiems kolektyvams.
- Skatinti tarpdisciplininius įrodymais pagrįstus, į veiksmus orientuotus rezultatus, mažinančius atotrūkį tarp visuomenės, mokslo, pramonės ir politikos formavimo, kartu kuriant naujas, iš apačios į viršų kylančias idėjas, kuriomis siekiama paneigti ir pagerinti politikos formavimo institucijų rekomendacijas, alternatyvius platformų projektavimo modelius ir techninio projektavimo gaires.
- Sukurti pagrindą tolesnei mokslinių tyrimų plėtrai atsižvelgiant į Europos socialinių teisių ramstį ir DVT, stiprinti Europos mokslinių tyrimų ir inovacijų pajėgumus.

P-WILL organizuojama pagal **penkias** darbo **grupes**:

- WG1 platformos darbas, apimantis holistinės sistemos tyrimą
- WG2 Organizaciniai ir platformų darbo modeliai
- WG3 Skaitmeninės technologijos ir duomenų modeliai
- WG4 Mobilizacijos, reguliavimo ir politikos strategijos
- WG5 Tarpdiscipliniškumo rezultatai ir poveikio vertinimas

Šaltinis: <https://pwill.eu> (4.3.2024)

6. Šablonai INCLUDED „Gyvosioms laboratorijoms“

Galimi klausimai, kuriuos galima naudoti „Gyvosiose laboratorijose“:

Kokia yra faktinė įtraukiojo įdarbinimo situacija jūsų organizacijoje?

Kokius pokyčius galima padaryti siekiant įtraukti įdarbinimo strategijų? Kaip GLAM institucijos galėtų skatinti įtraukties ir pagarbos neįgaliesiems kultūrą?

Kaip neįgaliosius remiančios organizacijos gali bendradarbiauti su GLAM institucijomis, kad sukurtų įtraukesnius įdarbinimo procesus? Kokį vaidmenį šiose pastangose gali atlikti įdarbinimo tarnybos?

Kaip manote, kokie svarbiausi politikos pokyčiai būtini vietos ar nacionaliniu lygmeniu, kad būtų skatinamas įtraukusis užimtumas GLAM sektoriuje? Kaip neįgaliosius remiančios organizacijos, bendradarbiaudamos su GLAM institucijomis, gali paremti šiuos pokyčius?

Kokios organizacinės ar teisinės kliūtys turi įtakos įtraukiam užimtumui GLAM sektoriuje?

Idėjų generavimas INCLUDED „Gyvosiose laboratorijose“

Atlikdami šiuos pratimus nepamirškite:

- Kiekvė yra svarbesnė už kokybę:
Stenkitės sukurti kuo daugiau idėjų. Tai reiškia, kad negalima sustoti per anksti.
- Laikas ir spaudimas:
Daug gerų idėjų gimsta toliau plėtojant idėjas, kurios, atidžiau į jas pažvelgus, paprastai būtų atmestos.
- Yra viena taisyklė:
Jokios kritikos, jokių komentarų (apie kitų grupės narių idėjas). Šios taisyklės turi griežtai laikytis ne tik grupės nariai, bet ir moderatorius!

Idėjų generavimo metodai

- **Nuotraukų impulsai** Ugdyti kūrybiškumą pasitelkiant asociacijas leškoti naujų idėjų pasitelkiant nuotraukas, o ne žodžius.

Priemonės: Fotoaparatas

Trukmė: 20 – 30 min.

Įgyvendinimas:

- Nariai fotoaparatu fotografuoja savo organizacijų viduje pasirinktą temą (susijusią su klausimu).
- Nuotraukos pateikiamos grupėje.

Pabandykite rasti ryšį tarp klausimo ir nuotraukų. Kiekvienas sako tai, kas jam ateina į galvą.

- **Mentimeter:** www.menti.com

Įvairūs galimi nustatymai, kaip rinkti teiginius ir (arba) idėjas grupiniuose užsiėmimuose, pvz., žodžių debesys, vertinimai ir kt. Rezultatai rodomi tiesiai ekrane ir gali būti toliau aptariami „Gyvosios laboratorijos“ sesijoje.

- **6-3-5-metodas**

Tikslai: Kūrybinių idėjų generavimas per asociacijas (panašiai kaip „minčių lietaus“ metu) Visi dalyviai į procesą įtraukiami rotacijos būdu kūrybiniame etape.

Parengimas ir įgyvendinimas: Kiekvienas grupės narys gauna vienodo dydžio popieriaus lapą. Popierių padalijamas į tris stulpelius (vertikaliai) ir šešias eilutes (horizontaliai). Problema apibrėžiama kartu

6 – 3 – 5 Methode Problemastellung:				
Nr.	Name	Idee 1	Idee 2	Idee 3
1				
2				
3				
4				
5				
6				

Trukmė: 3 min. per kartą – iš viso ~ 20 min.

Įgyvendinimas:

Kūrybinis etapas:

- Kiekvienas asmuo atskirai užrašo po vieną idėją pirmajame langelyje.
- Lapas perduodamas (pagal laikrodžio rodyklę).

- Kaimynas perskaito savo ar pirmtakų idėjas ir kitoje eilutėje užrašo savo idėjas, kurios papildo jau užrašytas idėjas.
- Lapai perduodami toliau, kol kiekvienas vėl turi savo lapą. Pastaba: kartojama penkis kartus 6-3-5.
- 6 asmenys perdavė 3 idėjas 5 kartus
- Palaikykite ramią atmosferą.
- Rašymo metu neleidžiama diskutuoti ar kritikuoti!
- Norima idėjų gausos

Atrankos etapas:

- Dabar iš viso turime 108 pasiūlymus.

Dabar idėjos ir siūlomi sprendimai sujungiami į teminius akcentus ir tikrinamas jų naudingumas ir įgyvendinamumas.

Įgyvendinimo variacijos:

- Suburkite grupes iš keturių-septynių asmenų.
- Kiekvienas narys gauna po tris popieriaus lapus.
- Kiekvienas narys kiekvieno lapo viršuje užrašo savo idėją.
- Ranka pagal laikrodžio rodyklę
- Kiekvienas narys perskaito savo pirmtako idėjas ir žemiau parašo idėją, kuri remiasi jau minėta idėja.
- Trys lapai perduodami toliau, kol visi vėl turi savo originalius lapus.

Co-funded by
the European Union

Šaltiniai

European Network of Living Labs. <https://enoll.org> (4.3.2024)

Foelstad, A. (2008). Towards a Living Lab For Development of Online Community Services. The Electronic Journal for Virtual Organizations and Networks. Vol. 10.

Healthcarelivinglab.cat (2022). The Living Lab Approach: A Guide to Open Innovation. [PowerPoint Presentation \(healthcarelivinglab.cat\)](#) (4.3.2024)

Pentzold, C., Rothe, I. and Bischof, A. (2023). Living labs as third places: low-threshold participation, empowering hospitality, and the social infrastructuring of continuous presence JCOM 22(03), N02. <https://doi.org/10.22323/2.22030802>